

Nr 6

**Justitiekottets betänkande i anledning av motioner
angående tillsättandet av en kriminalpolitisk beredning m. m.****Motionsyrkandena**

I motionen 1971:330 av herr Helén m. fl. (fp) yrkas — i de delar, punkterna 9 a) och 9 b), som behandlas i detta betänkande — att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om översyn av de s straffsatserna i brottsbalken och centrala specialstraffrättsliga författningar, de s de särskilda brotten i brottsbalken i syfte att ersätta den straffrättsliga påföljden för vissa smärre förseelser av engångskaraktär med reaktioner av annan art.

I motionen 1971:641 av herrar Hernelius (m) och Winberg (m) hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anholder om tillsättande av en kriminalpolitisk beredning med uppdrag att göra en sammanfattande systematisk översyn på kriminallagstiftningens område.

I motionen 1971:647 av herr Oskarson m. fl. (m) yrkas att riksdagen beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning — kriminalpolitisk kommitté med parlamentarisk medverkan — med uppgift att följa den kriminalpolitiska utvecklingen och att efter hand framlägga förslag, ägnade att förebygga och beivra den allvarliga brottsutvecklingen samt förbättra och effektivisera rättsvården.

Motionsskälen*Motionen 1971:330*

Motionärerna anför att brottsbalken, trots att den trädde i kraft så sent som 1965, i avvägningarna mellan brott av olika slag innehåller värderingar som redan är föråldrade. Som exempel på bristande överensstämmelse mellan påföljder för skilda brott nämner motionärerna bl. a. att snatteri kan medföra böter eller fängelse i högst sex månader medan ringa misshandel straffas med endast böter. En översyn av straffsatserna bör därför komma till stånd och avse inte enbart brotten i brottsbalken utan även centrala specialstraffrättsliga stadganden. Straffen för exempelvis trafikbrott och smuglingsbrott bör jämföras med bestämmelser i brottsbalken som avser likartat handlande. Den av motionärerna förordade översynen bör syfta till förslag ägnade att skapa en strafflagstiftning som behandlar likartade brott på ett nägorlunda enhetligt sätt och som i avvägningen överensstämmer med samtida värderingar.

Motionärerna tar också upp frågan om en översyn av de särskilda brotten i avsikt att utreda om man kan underlåta att tillgripa straffrättsli-

ga reaktioner vid förseelser av engångsnatur, exempelvis vid butikssnatteri. Enligt motionärerna bör också övervägas om det nuvarande reaktionssystemet kan kompletteras med påföljder som innebär att ingripande utredning och lagföring inför domstol inte nödvändigtvis måste äga rum. I rättssäkerhetens intresse måste härvid möjlighet att få saken prövad vid domstol enligt motionärernas mening alltjämt bestå.

Motionen 1971:641

Mot bakgrunden av den avsevärda ökningen av antalet brott som kommit till polisens kännedom och särskilt utvecklingen av den svårare brottsligheten anser motionärerna det nödvändigt att samhällets resurser på rättsvårdsområdet koncentreras och utnyttjas effektivt. Med hänsyn till den snabba samhällsutvecklingen kan enligt motionärerna det utredningsarbete, som utgjorde grunden för brottsbalken och som delvis utfördes under 1930- och 1940-talen, i vissa avscenden nu framstå som inaktuellt, och viss ändring kan ha inträtt i medborgarnas syn på olika handlingars kriminalisering. Motionärerna ifrågasätter också om den omfattande kriminalisering av olika handlingar som vid skilda tillfällen genomförts är helt nödvändig.

Med hänsyn till angivna förhållanden anser motionärerna det erforderligt att en kriminalpolitisk beredning nu tillsättes med uppdrag att följa utvecklingen och modernisera lagstiftningen på kriminalpolitikens område för att skapa underlag för ett mer samlat grepp på de samhälleliga initiativen för brottslighetens bekämpande; reformerna måste följa ett genomtänkt kriminalpolitiskt program.

Motionen 1971:647

Till stöd för motionsyrkandet – tillsättandet av en kriminalpolitisk kommitté med parlamentarisk medverkan främst med syfte att förebygga och tvinga tillbaka den allvarliga brottsutvecklingen – anföres delvis enahanda synpunkter som i motionen 1971:641. Motionärerna finner utvecklingen mot ökad våldsanvändning, särskilt inom vissa ungdomsgrupper, vara mycket allvarlig och återger uttalanden av rikspolisstyrelsen i anslagsäskandena för budgetåret 1971/72 av innehåll att det med nuvarande resurser inte är möjligt att ge den enskilde medborgaren tillfredsställande skydd till person och egendom.

Motionärerna anser att den föreslagna kommittén med stöd av redan uppnådda utrednings- och forskningsresultat bör söka komma fram till en enhetligare bedömning av mål och medel för kriminalpolitiken. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åtgärder som kan styra framför allt de ungas aktivitet i positiv och konstruktiv riktning. Motionärerna förordar också en systematisk översyn av strafflagstiftningen och av straffsatserna i

brottsbalken och specialstraffrättsliga författningar. Utredningen bör nära samarbeta med kriminologisk och beteendevetenskaplig expertis.

För de fullständiga motionsskälerna hänvisas till motionerna.

Brottsutvecklingen

Brottslighetens utveckling under åren 1958–1970 framgår av nedanstående sammanställning.

År	Brottsbalks- (strafflags-) brott	Varav				Uppklaringsprocent ¹	
		inbrotts- stöld	motor fordons- tillgrepp	mord och dråp (även försök), barnadråp, misshandel, varav döden följt, övriga misshandels- brott och rån	skade- görelse	för samt- liga brott som kommit till poli- sens kän- nedom	för till- grepps- brott
1958	280 919	53 645	39 237	8 988	12 355	34,1	21,1
1959	278 005	53 230	34 339	8 836	13 333	33,9	20,6
1960	276 314	56 302	32 284	9 325	13 166	35,0	21,3
1961	281 752	56 460	34 157	9 390	14 876	34,1	21,7
1962	293 763	62 002	37 328	9 419	15 465	35,4	22,0
1963	308 850	66 120	37 625	9 810	15 419	33,8	21,5
1964	336 435	72 530	41 152	10 347	18 233	32,1	20,2
1965	393 660	80 584	46 717	12 936	22 995	31,3	19,5
1966	410 904	80 520	44 861	14 341	22 393	32,7	21,5
1967	437 042	85 469	48 899	14 889	24 721	33,6	21,6
1968	493 926	97 493	49 840	18 237	28 815	34,2	20,7
1969 ²	451 214	89 353	49 300	17 815	28 603	—	—
1970 ²	532 431	105 637	56 336	19 094	32 838	—	—

¹Uppklaringsprocenten avser under året upklarade brott i relation till de brott som har *anmänts* samma år. Brott som klaras upp senare inräknas alltså inte.

²Se texten nedan.

Uppgifterna för åren 1958 – 1968 har hämtats från den definitiva årsstatistiken. Uppgifterna för 1969 och 1970 har utvunnits ur statistiska centralbyråns preliminära månadsstatistik som erfarenhetsmässigt visar lägre siffror än årsstatistiken. Det bör understrykas att centralbyråns statistiksystem från och med den 1 januari 1968 lagts om så att uppgifterna numera utvinnes med hjälp av ett datasystem från den brottsanmälan som polisdistrikten har att insända till rikspolisstyrelsen. Det kan f. n. ej med säkerhet bedömas hur de preliminära värden som nu föreligger för åren 1969 och 1970 förhåller sig till de definitiva. Att den slutliga statistiken liksom före omläggningen till ADB kommer att visa högre siffror är dock klart. Differensen mellan preliminära och slutliga värden förmodas enligt rikspolisstyrelsens petita för budgetåren 1971/72 bli mindre än det tidigare konstaterade genomsnittet + 7,2 procent.

En jämförelse mellan de *preliminära* uppgifterna beträffande antalet brottsbalksbrott som kommit till polisens kännedom åren 1968 – 1970 utvisar följande.

	1968	1969	1970
Antal brott	436 672	451 214	532 431
Förändring i antalet brott i procent		+14 542 +3,3	+81 217 +17,9

Beträffande den relativt sett begränsade ökningen under 1969 har antagits att den i början av nämnda år inledda narkotikaaktionen i väsentlig mån inverkade hämmande på brottslighetsutvecklingen.

Ökningen under 1970 är särskilt påtaglig beträffande tillgrepps- och bedrägeribrotten. Stölder, rån och andra tillgreppsbrott ökade sålunda med 20,1 % och bedrägeribrott med 23,4 %. Checkbedrägerierna ökade med 51,2 %. Antalet misshandelsbrott undergick ingen större förändring, medan antalet bank- och postrån ökade kraftigt.

Utredningar m. m.

Allmänt

Under senare år har, såsom närmare framgår av första lagutskottets utlåtanden 1966:41, 1967:22, 1968:36, 1969:47 och 1970:55, rättsvårdsfrågorna från olika utgångspunkter sysselsatt ett flertal statliga utredningar, bl. a. 1956 års klientelundersökning rörande ungdomsbrottslingar, utredningen angående försöksverksamhet mot ungdomsbrottsligheten, kommittén för behandlingsforskning vid ungdomsvårdsskolorna, 1961 års utredning om effektivare åtgärder för vård utom skola av ungdomsvårdsskoleelever, socialutredningen, domstolskommittén, kommittén för anstaltsbehandling inom kriminalvården, polisverksamhetsutredningen, polisberedningen, polisutbildningskommittén, 1967 års polisutredning, 1968 års brottmålsutredning, förvandlingsstraffsutredningen, kommittén för kriminologisk behandlingsforskning och samarbetsorganet för åtgärder mot ungdomsbrottsligheten. Vidare kan nämnas fylleristrafutredningen, kommittén för lagstiftningen angående trafiknykterhetsbrott, utredningen rörande ersättning för oriktiga frihetsberövanden samt åtalsrättskommittén.

I sammanhanget bör också nämnas att en särskilt tillkallad sakkunnig nyligen framlagt ett betänkande, Organisationsutredning om kriminalvård i frihet (stencil Ju 1970:12). Förslagen innebär betydande personal- och kostnadsökningar.

1967 års polisutredning

Under 1970 har 1967 års polisutredning avgivit betänkandet Polisen i samhället (SOU 1970:32), vari bl. a. föreslås en minskning av antalet polisdistrikt från 119 till 90 och en uppdelning av landet i åtta polisregioner. Om förslagen genomföres uppnås enligt utredningen väsent-

liga arbetskraftsvinster. Den nya polisdistriktsindelningen anses också ge utrymme för en organisation där tekniska och andra hjälpmedel kan tas i bruk i en omfattning som hittills inte varit möjlig och där i övrigt bättre metoder i verksamheten kan användas. Proposition på grundval av utredningens förslag beräknas kunna lämnas till 1971 års riksdag.

Kommittén för kriminologisk behandlingsforskning m. m.

Kommittén för kriminologisk behandlingsforskning tillsattes i slutet av 1969 för en systematisk forskningsplanering på kriminalvårdens område. Planeringen skall enligt direktiven inriktas på forskningsprojekt som syftar till att söka mäta rehabiliteringseffekten av olika behandlingsåtgärder. Därvid skall i första hand sådana undersökningar komma i fråga som kan ge underlag för ställningstaganden i fråga om kriminalvårdens praktiska utformning under den närmaste tiden. Samtidigt bör de sakkunniga eftersträva att sätta in sitt planeringsarbete i ett större kriminalpolitiskt perspektiv. De mer näraliggande projekten bör efter hand kunna infogas i en vidare planering av forskningen inom kriminologin och angränsande fält.

I anslutning till den sålunda pågående forskningsplaneringen på kriminalvårdens område må erinras om att Kungl. Maj:t i november 1969 i ett regeringsförslag till Nordiska rådet begärt rådets yttrande över frågan om utvidgat nordiskt kriminologiskt samarbete. Enligt förslaget bör samarbetet inriktas på en samnordisk planering av forskningsarbetet med en ändamålsenlig fördelning av arbetet mellan de olika länderna och en styrning av arbetet enligt överenskomna riktlinjer. Planeringen bör bedrivas inom ramen för ett samnordiskt organ, lämpligen det redan existerande samarbetsrådet för kriminologi. Nordiska rådet har i februari 1971 antagit en rekommendation (nr 32/1971) om sådant kriminologiskt samarbete.

Samarbetsorganet för åtgärder mot ungdomsbrottsligheten

Samarbetsorganet för åtgärder mot ungdomsbrottsligheten tillkallades av chefen för justitiedepartementet enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande i oktober 1964. Det består av företrädare för de centrala myndigheter som berörs av frågor om förebyggande och bekämpande av ungdomsbrottsligheten samt för statens ungdomsråd, domstolsväsendet och den kommunala barna- och ungdomsvården. Enligt meddelade direktiv har samarbetsorganet som en huvuduppgift att söka samordna de åtgärder mot ungdomsbrottsligheten som ligger inom de berörda samhällsorganens verksamhetsområden. Samarbetsorganet kan vidare genom framställningar till Kungl. Maj:t eller eljest ta initiativ till åtgärder som icke kan genomföras av de samverkande myndigheterna självmant.

En arbetsgrupp inom samarbetsorganet har övervägt förutsättningarna för ett bättre brottsförebyggande samarbete på det lokala planet. Resultaten har framlagts i promemorian "Samarbete i brottsförebyggande

syfte" (stencil Ju 1969:2). Efter remissbehandling har därefter Kungl. Maj:t i augusti 1970 på grundval av promemorian utfärdat cirkulär till socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, rikspolisstyrelsen, samtliga länsstyrelser, polismyndigheter, länsskolnämnder, barnavårdsnämnder och skolstyrelser om intensifierat samarbete mellan barnavårdsnämnd, skola och polis (se SFS 1970:513).

Samarbetsorganets verksamhet är f. n. inriktad på studium av våldsbrottsligheten, i första hand bland ungdom.

Åtalsrättskommittén

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande i november 1970 har tillkallats sakkunniga med uppdrag att utreda frågan om underlåtande av åtal n. m., åtalsrättskommittén. I de för utredningen meddelade direktiven heter det bl. a. att principen att samhället genom utredning, lagföring och straff eller andra tvångsåtgärder skall ingripa mot varje känd lagöverträdelse har passerats av tiden. Samhällets strävanden bör i ökande utsträckning inriktas på att med andra medel än lagföring beivra lagöverträdelser samtidigt som rättsväsendets resurser koncentreras på den grövre brottsligheten och andra särskilt angelägna uppgifter såsom övervakning av trafiken, allmän ordning och säkerhet. I kommitténs uppdrag ingår särskilt att överväga åtalsreglerna beträffande unga lagöverträdare och vidgade möjligheter att underlåta åtal även när det gäller äldre lagöverträdare, exempelvis när brottet med fog kan antas vara en engångsföreteelse och prognosen för lagöverträdaren är god. Vidgad användning av åtalsunderlåtelse bör övervägas också vid brott begångna av psykiskt sjuka och därmed jämställda samt när det gäller personer som begått brott under inflytande av alkohol- eller narkotikamissbruk. Beträffande sådana missbrukare bör utgångspunkten vara att de skall få vård för sitt alkohol- eller narkotikaberoende och att den straffrättsliga reaktionen bör komma i andra hand.

En omprövning av åtalsbestämmelserna kan, anför det i direktiven, komma att leda till en avsevärt vidgad användning av möjligheterna att underlåta åtal och kan få konsekvenser också för brottsbalkens påföljdsystem. Härvid avses särskilt domstolarnas möjligheter att efterge påföljd och att överlämna lagöverträdare för sociala åtgärder. Arbetet skall även avse polisens brottsutredande verksamhet, och kommittén skall, med utgångspunkt från att polisens och åklagarens utredningsarbete skall stå i rimlig proportion till brottsligheten, pröva i vilken mån man bör kunna underlåta förundersökning eller lägga ned en påbörjad förundersökning.

1968 års brottmålsutredning

I mars 1971 har 1968 års brottmålsutredning avlämnat ett delbetänkande rörande bl. a. snatteriets straffrättsliga ställning och åtgärder mot s. k. butikssnatteri (SOU 1971:10).

Utredningen konstaterar att det krävs nya grepp och en delvis ny syn

på samhällets kriminalpolitik för att hindra en fortsatt ogynnsam kriminalitetsutveckling. Det anses vara av primär betydelse att man i en helt annan utsträckning än för närvarande satsar på den allmänt brottsförebyggande verksamheten. För att denna skall få genomslagskraft krävs planering och samordning på central nivå.

Utredningen föreslår att ett centralt råd inrättas under justitiedepartementet, vilket råd bör bestå av företrädare för samhällets högsta beslutande politiska organ och centrala myndigheter, rättsväsendet, näringslivet, folkrörelserna och kriminalvetenskaplig forskning. Det föreslås vidare att till detta råd knyts ett institut för planering, utredning och verkställande av brottsförebyggande åtgärder.

Inom rådet skall ledamöterna gemensamt och i samråd kunna ta upp och överväga frågor exempelvis beträffande företagets och medborgarnas medverkan i den brottsförebyggande verksamheten, myndigheternas möjligheter att bekämpa brottsligheten och förutsättningarna för deras ingripande. Överenskommelser kan träffas med företrädare för vissa områden inom näringslivet om speciella åtgärder, t. ex. sådana som tar sikte på att förebygga affärs- och kontorsstölder, fordonstillgrepp, lägenhetsinbrott, checkbedrägerier osv.

Verksamheten bör särskilt inriktas på det kriminalpolitiska utvecklingsarbetet. Det är nödvändigt att fortlöpande följa lagstiftningen och verka för att de straffrättsliga bestämmelserna håller takt med samhällsutvecklingen samt att de brottsförebyggande synpunkterna beaktas vid utformningen av regelsystemet. Arbetet bör leda fram till konstruktiva förslag om lagändring på områden där detta påkallas och ny lagstiftning på områden som hittills inte reglerats.

Till särskild behandling upptar utredningen de ringa graderna av stöld, bedrägeri och förskingring, dvs. snatteri, bedrägligt beteende och undandräkt. Utredningen föreslår att fängelsestraffet utmönstras ur straffskalan för dessa brott. Vidare föreslås att institutet rapporteftergift skall kunna användas vid de mindre förmögenhetsbrotten och att även tillämpningsområdet för åtalsunderlåtelse vidgas. Särskilda regler föreslås för butikssnatteri, bl. a. ett stadgande enligt vilket åklagare i stor utsträckning skall kunna avstå från åtal vid butikssnatteri av förstagångsnatur.

Tidigare riksdagsbehandling

Interpellationer

Redogörelse för svar på interpellationer av fru Eriksson i Stockholm angående tillsättande av en kriminalpolitisk beredning, lämnade av statsråden Kling och Geijer vid 1969 års riksdag, är intagna i första lagutskottets utlåtande 1970:55.

Statsrådet Geijer anförde i sitt svar (dec. 1969) bl. a. att han i likhet med interpellanten ansåg att en fortlöpande översyn av strafflagstiftningen är nödvändig. Han var dock inte helt övertygad om att detta borde ske genom att man då tillsatte en lagberedning för denna översyn.

I första lagutskottets nämnda utlåtande redovisades också statsminister Palmes svar på en interpellation av herr Hedlund vid vårriksdagen 1970 angående plan för åtgärder mot den ökade brottsligheten.

Statsminister Palme förklarade sig i likhet med interpellanten se med allvar på brottslighetens utveckling, framför allt i storstäderna. I likhet med herr Hedlund ansåg statsministern att ökningen av antalet våldsbrott är ett särskilt bekymmersamt inslag i utvecklingen. Han delade uppfattningen att samhällets brottsförebyggande och brottsbekämpande verksamhet måste förstärkas, vilket också sker. Med brottsförebyggande verksamhet avsåg statsministern då inte bara intensifierad övervakning genom polis och sociala organ utan också åtgärder som är ägnade att skapa gynnsammare betingelser för grupper som är särskilt utsatta för risk att glida in i kriminalitet och annan asocialitet. Statsministern anförde bl. a. vidare:

Samhället måste genom åtgärder i nuet ta ansvaret för det skydd av person och egendom som människorna rimligen kan ställa anspråk på i ett rättssamhälle. Men vi kan inte stanna vid detta. Vi måste också finna vägar att förändra samhället på ett sätt som kan skapa varaktiga garantier mot en utbredd kriminalitet i framtiden. Den enda hållbara lösningen ligger enligt min mening i en politik som botar brister och orättvisor och utjämnar ekonomiska, sociala och kulturella skillnader i samhället. En sådan politik bör kunna ge förutsättningar för en lugn och fredlig samhällsutveckling och för ökad förståelse mellan människorna.

Motioner

Motioner med i stort samma yrkanden som i nu förevarande motioner har på hemställan av första lagutskottet eller av reservanter inom utskottet avslagits av riksdagen åren 1966 – 1970 (se ILU 1966:41, 1967:22, 1968:36, 1969:47 och 1970:55).

I sitt av riksdagen godkända utlåtande år 1970 uttalade utskottet att brottsutvecklingen är oroande. Framför allt gällde detta den tilltagande våldsbrottsligheten, särskilt i storstäderna. Utskottet framhöll att ökande brottslighet är ett minst lika allvarligt samhällsproblem i många andra industriländer. Efter redogörelse för olika åtgärder på rättsvårdsområdet under senare tid anförde utskottet sammanfattningsvis bl. a. följande.

Här anförda exempel på åtgärder av skilda slag som vidtagits eller övervägs i syfte att åstadkomma en förbättring på rättsvårdens område ger enligt utskottets mening vid handen att en fortlöpande uppmärksamhet ägnas åt de angelägna frågor det här gäller. Självfallet är det viktigt att reformarbetet fortsättes. I nuvarande läge anser dock utskottet att skäl saknas för riksdagen att ta initiativ till en utredning eller en kriminalpolitisk beredning med de vittomfattande uppgifter som anges i motionerna.

I enlighet härmed hemställde utskottet att motionerna inte skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

I en reservation av åtta ledamöter hemställdes på anförda skäl att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära tillsättandet av en *kriminalpolitisk kommitté* för att effektivisera rättsvården.

Utskottet

I detta utlåtande behandlas motioner angående olika frågor på rättsvårdens område.

I motionerna 1971:641 och 1971:647 framhålles under hänvisning till bl. a. statistiska uppgifter om brottsutvecklingen att brottsligheten ökat väsentligt och att det är nödvändigt med ett genomtänkt kriminalpolitiskt program och en samlad aktion för att tvinga tillbaka brottskurvan och effektivisera rättsvården. I detta syfte hemställer motionärerna om tillsättandet av en kriminalpolitisk kommitté eller beredning med uppgift att göra en sammanfattande systematisk översyn av gällande straffsätser och strafflagstiftningen över huvud taget samt att följa den kriminalpolitiska utvecklingen och efter hand framlägga förslag, ägnade att förbättra rättsvården.

I motionen 1971:330 uttalas i den del som nu behandlas att straffskalorna i vår strafflagstiftning delvis grundas på föräldrade värderingar. En översyn bör därför göras av dels straffsätserna i brottsbalken och centrala specialstraffrättsliga författningar, dels de särskilda brotten i brottsbalken i syfte att ersätta den straffrättsliga påföljden för vissa smärre förseelser av engångskaraktär med reaktioner av annan art.

Enligt brottsstatistiken har brottsligheten ökat under hela 1960-talet. Antalet brottsbalksbrott som har kommit till polisens kännedom uppgick år 1960 till i runt tal 276 000 och år 1968 till ca 494 000. Den preliminära statistik som föreligger för åren 1969 och 1970 visar en fortsatt ökning. Ökningen är särskilt markant under år 1970. Antalet brottsbalksbrott som kommit till polisens kännedom steg då med nära 81 000 i förhållande till år 1969, eller med 17,9 procent.

Även om uppgifterna måste bedömas med viss försiktighet är utvecklingen enligt utskottets mening oroande. Framför allt gäller detta den tilltagande våldsbrottsligheten, särskilt i storstäderna.

I anslutning till uppgifter om brottsutvecklingen i vårt land bör dock framhållas att ökande brottslighet är ett minst lika allvarligt samhällsproblem i många andra industriländer. I Storbritannien räknar man med att brottsligheten stigit med 70 procent enbart under åren 1960–1968. För USA lyder motsvarande uppskattning på 122 procent och i Förbundsrepubliken Tyskland har uppgången varit 32 procent under sjuårsperioden 1963–1969. I Frankrike beräknar man att brottsligheten under de senaste fem åren ökat med 10 procent om året.

I vårt land har under det senaste decenniet bedrivits ett omfattande arbete på rättsvårdsområdet. Polisens och andra myndigheters brottsförebyggande och brottsbekämpande verksamhet har successivt förstärkts, och inte minst inom polisväsendet pågår ett intensivt arbete för att genom rationaliseringsåtgärder och nya arbetsmetoder effektivisera verksamheten. Härvidlag kan hänvisas till utskottets utlåtande 1971:5, vari utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag om en ytterligare förstärkning av polisens personella och materiella resurser. Lagstiftningsarbetet på straffrättens område har också under 1960-talet varit mer

omfattande än någonsin tidigare. Brottsbalken, som trädde i kraft den 1 januari 1965, var resultatet av ett mångårigt reformarbete som avsåg såväl bestämmelserna om de särskilda brotten som utformningen av påföljds-systemet. Reformarbetet på det kriminalpolitiska fältet har emellertid inte avstannat därmed. Redan har gjorts vissa betydelsefulla ändringar i brottsbalken, bl. a. av reglerna om villkorlig frigivning, och för närvarande pågår arbete på partiella reformer beträffande olika delar av kriminalpolitiken. Förslag har framlagts om en betydande upprustning av kriminalvården i frihet, och ett betänkande om en ny polisdistriktsindelning, avsedd att effektivisera polisverksamheten, beräknas föranleda en proposition till riksdagen innevarande år. Inom kort väntas förslag även från kommittén för anstaltsbehandling inom kriminalvården, som verkställer översyn av lagstiftningen om behandlingen av personer som intagits i fångvårdsanstalter och häkten. Åtgärder har också vidtagits för att intensivifiera den kriminologiska forskningen genom tillkallandet av sakkunniga för en systematisk forskningsplanering på kriminalvårdens område. Regeringen har även tagit initiativ till ett utvidgat nordiskt kriminologiskt samarbete. Initiativet har för kort tid sedan lett till en rekommendation av Nordiska rådet i förslagets syfte. På vårdområdet gör socialutredningen en allmän översyn av den sociala vårdlagstiftningen, varvid även det materiella innehållet i barnvårdslagen ses över. Av intresse i förevarande sammanhang är också verksamheten inom samarbetsorganet för åtgärder mot ungdomsbrottsligheten, vars huvuduppgift är att söka samordna olika åtgärder på detta område. Efter förslag av samarbetsorganet har Kungl. Maj:t under hösten 1970 utfärdat cirkulär om ett intensivifierat samarbete på det lokala planet mellan barnvårdsnämnd, skola och polis för att förebygga och motverka brottslighet och annan missanpassning bland barn och ungdom. För närvarande är samarbetsorganets verksamhet inriktad på våldsbrottsligheten, särskilt bland ungdom.

Lagstiftningsåtgärder är också aktuella beträffande särskilda brottskategorier. Riksdagen har nyligen bifallit en proposition rörande skattebrotten, och förslag angående avkriminalisering av fylleribrotten och ny trafiknykterhetslagstiftning övervägs i Kungl. Maj:ts kansli. Helt nyligen har också framlagts ett betänkande av 1968 års brottmålsutredning. Betänkandet innehåller förslag till särskilda åtgärder i syfte att avkriminalisera bl. a. butikssnatterier och vissa andra brott av mer bagatellartad karaktär. Av särskilt intresse i förevarande sammanhang är att utredningen konstaterar att det krävs nya grepp och en delvis ny syn på samhällets kriminalpolitik för att hindra en fortsatt ogynnsam kriminalitetsutveckling. Utredningen föreslår att ett centralt råd inrättas under justitiedepartementet med företrädare för samhällets högsta beslutande politiska organ och centrala myndigheter, rättsväsendet, näringslivet, folkrörelserna och kriminalvetenskaplig forskning. Det föreslås vidare att till detta råd knyts ett institut för planering, utredning och verkställande av brottsförebyggande åtgärder. Verksamheten inom rådet bör, anser utredningen, särskilt inriktas på det kriminalpolitiska

utvecklingsarbetet. Det är enligt utredningen nödvändigt att fortlöpande följa lagstiftningen och verka för att de straffrättsliga bestämmelserna håller takt med samhällsutvecklingen samt att vid utformningen av regelsystemet beakta de brottsförebyggande synpunkterna. Arbetet bör enligt utredningen leda fram till konstruktiva förslag om lagändring på områden där detta påkallas och ny lagstiftning på områden som hittills inte reglerats.

Här anförda exempel på åtgärder av skilda slag som vidtagits eller övervägs i syfte att åstadkomma en förbättring på rättsvårdens område ger enligt utskottets mening vid handen att en fortlöpande uppmärksamhet ägnas åt de angelägna frågor det här gäller. Självfallet är det viktigt att reformarbetet fortsättes. Arbetet måste enligt utskottet ske på en mycket bred front, där insatser krävs inte bara av samhället utan också av de enskilda medborgarna. Anledning kan finnas att överväga inrättandet av ett centralt organ för att få ett mer samlat grepp på det kriminalpolitiska utvecklingsarbetet. Då förslag härom redan framlagts genom brottmålsutredningens nyssnämnda betänkande saknas emellertid anledning för riksdagen till initiativ i sådant syfte. Utskottet avstyrker således yrkandet i motionerna nr 641 och 647 om tillsättandet av en kriminalpolitisk kommitté eller beredning.

Beträffande den i motionerna nr 330 och 641 yrkade översynen av strafflagstiftningen delar utskottet motionärernas uppfattning att samhällsutvecklingen medfört ändrade värderingar rörande vissa typer av brott. Även dessa frågor ägnas emellertid uppmärksamhet i Kungl. Maj:ts kansli. Ett konk. . uttryck härför utgör den ovannämnda lagstiftningen mot skattebrott, varigenom införts nya sanktionsregler beträffande vissa skatter och avgifter, och brottmålsutredningens nyssnämnda betänkande. Det kan också nämnas att en översyn har aviserats av sedlighetsbrotten, beträffande vilka brottsbalkens straffskalor allmänt anses för stränga. På grund härav avstyrker utskottet även yrkandet om en allmän översyn av strafflagstiftningen.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionerna
1971:330, såvitt nu är i fråga,
1971:641 samt
1971:647.

Stockholm den 15 april 1971

På justitieutskottets vägnar

ASTRID KRISTENSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

fru Kristensson (m), fröken Bergegren (s), fröken Mattson (s), herrar Dockered (c), Ernulf (fp), Larfors (s), Johansson i Växjö (c), Jönsson i Malmö (s), Nygren (s), Schött (m), Polstam (c), fru Nordlander (vpk), herrar Josefsson i Halmstad (s), Henmark (fp) och Alf Pettersson i Malmö (s).

Reservation

av fru *Kristensson* (m), herrar *Dockered* (c), *Ernulf* (fp), *Johansson* i Växjö (c), *Schött* (m), *Polstam* (c) och *Henmark* (fp), som ansett att utskottets yttrande bort erhålla följande lydelse.

I detta — — — (= utskottet) — — — 17,9 procent.

Utvecklingen är enligt utskottets mening ytterst oroande. Det är också högst otillfredsställande att nära 70 procent av samtliga brottsbalksbrott och nära 80 procent av tillgreppsbrotten anges uppklarade; för 1968 — det senaste året för vilket definitiva siffror föreligger — var sålunda uppklaringsprocenten för samtliga brott 34,2 procent och för tillgreppsbrotten 20,7 procent. Det bör understrykas att procenttalen gäller uppklarade brott i relation till anmälda brott. Hänsyn har alltså ej tagits till begångna brott, som icke kommit till polisens kännedom.

Enligt utskottets mening är det för att vända utvecklingen nödvändigt med en effektiv samordning av samhällets åtgärder på rättsvårdsområdet. Tillgängliga resurser måste utnyttjas bättre än för närvarande, och reformarbetet organiseras så att det går att få fram snabba resultat i skilda frågor samtidigt som det ges garantier för att reformerna följer ett genomtänkt kriminalpolitiskt program. I detta syfte bör på sätt som föreslagits i motionerna 1971:641 och 1971:647 tillsättas en kriminalpolitisk kommitté eller beredning med uppdrag att följa utvecklingen och modernisera lagstiftningen på kriminalpolitikens område. Utskottet vill understryka att tanken på ett sådant organ inte är ny. Förslag i sådan riktning har under senare år väckts i olika sammanhang, bland annat av riksåklagaren, kriminalvårdsstyrelsen och i motioner till riksdagen. Helt nyligen har också 1968 års brottmålsutredning i ett delbetänkande konstaterat att det krävs nya grepp och en delvis ny syn på samhällets kriminalpolitik för att hindra en fortsatt ogynnsam kriminalitetsutveckling samt föreslagit inrättandet av ett centralt råd under justitiedepartementet. Rådet bör enligt utredningen bestå av företrädare för samhällets högsta beslutande politiska organ och centrala myndigheter, rättsväsendet, näringslivet, folkrörelserna och kriminalvetenskaplig forskning. Till rådet föreslås bli knutet ett institut för planering, utredning och verkställande av brottsförebyggande åtgärder.

Det av utskottet förordade organet bör — i nära överensstämmelse med vad som utvecklas såväl i motionerna som i brottmålsutredningens betänkande — ha som huvuduppgift att söka åstadkomma ett mer samlat grepp på de samhälleliga initiativen för brottslighetens bekämpande. Kommittén bör, främst med stöd av redan uppnådda utrednings- och forskningsresultat, söka komma fram till en enhetligare bedömning av såväl mål som medel för kriminalpolitiken. Stor vikt bör läggas vid den brottsförebyggande verksamheten, och det bör ligga i kommitténs uppdrag att föreslå åtgärder som kan styra framför allt de ungas aktivitet i en positiv och konstruktiv riktning. Det bör också ligga inom kommitténs uppdrag att pröva de i motionerna nr 330 och 641 väckta förslagen om en systematisk översyn av strafflagstiftningen och en

översyn av straffsakterna i brottsbalken och centrala specialstraffrättsliga författningar. Därvid bör även övervägas om den nuvarande avvägningen mellan straffskalorna för olika brott är förenlig med den aktuella situationen. Särskild uppmärksamhet bör också ägnas frågan om möjligheterna att ersätta de straffrättsliga påföljderna med reaktioner av annan art. Med hänsyn till de berörda frågornas vikt är det enligt utskottets mening angeläget att kommittén får en tillfredsställande förankring i samhällslivet. Kommittén bör därför vara parlamentariskt sammansatt. Den bör också ha nära anknytning till kriminologisk och beteendevetenskaplig expertis.

Utskottet hemställer

att riksdagen i anledning av motionerna

1971:330, såvitt nu är i fråga,

1971:641 samt

1971:647

i skrivelse till Kungl. Maj:t begär tillsättandet av en kriminalpolitisk kommitté för att effektivisera rättsvärderna.

